

Wojciech Wąsik

Podmioty, na których ciąży obowiązek przepowiadania słowa Bożego według KPK z 1983 r.

Kieleckie Studia Teologiczne 10, 145-162

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Wojciech Wąsik – Kielce

PODMIOTY, NA KTÓRYCH CIAŻY OBOWIĄZEK PRZEPOWIADANIA SŁOWA BOŻEGO, WEDŁUG KPK Z 1983 R.

Wstęp

Chrystus skierował do swoich uczniów nakaz: *Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu* (Mk 16,15). W ten sposób przekazał Apostołom obowiązek i władzę głoszenia Dobrej Nowiny oraz powierzył im zadanie, aby nauczali ludy i narody zachowywać wszystko, cokolwiek im przykazał¹. W kontekście tego polecenia Pana, przepowiadanie Słowa Bożego stanowi sposób realizacji misji wspólnoty eklezjalnej i należy zaliczyć je do istotnych zadań, które wypływają z samej natury Kościoła. Ponadto zwiastowanie Dobrej Nowiny ma moc konstytutywną w odniesieniu do budowania Kościoła i jest fundamentem wiary jego członków². Jakkolwiek przepowiadanie Ewangelii spoczywa na całym Ludzie Bożym, gdyż powołaniem wszystkich wiernych w Kościele jest głoszenie Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa, przekazywanie jej w sposób coraz pełniejszy wierzącym i zapoznawanie z nią niewierzących, to jednak odpowiedzialność za realizację tego zadania zmienia

¹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja Ewangelii nuntiandi*, nr 1 [za: *Adhortacja Apostolska Papieża Pawła VI do Biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Kielce 1990].

² Por. Jan Paweł II, *Adhortacja Pastores Gregis*, nr 26 [za: *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Pastores gregis” Ojca Świętego Jana Pawła II o Biskupie służce Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, Libreria Editrice Vaticana bdw.]; L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, Poznań 1999, s. 114n; J. Syryjczyk, *Przepowiadanie Słowa Bożego i nauczanie katechetyczne według norm nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. J. Syryjczyk, Warszawa 1985, s. 127.

się w zależności od stanu życia i zajmowanej w Kościele pozycji wiernych oraz od pełnionego urzędu lub funkcji³.

W niniejszym artykule omówione zostaną uregulowania prawne na temat posługi przepowiadania Słowa Bożego, które zawiera Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, w księdze III pt. *De ecclesiae munere docendi*. Dla lepszego i łatwiejszego w odbiorze przedstawienia interesującego nas zagadnienia zastosowany zostanie pewien schemat. Najpierw ukazana zostanie natura zadania głoszenia Dobrej Nowiny w aspekcie obowiązku-uprawnienia, a następnie przejdziemy do omówienia w porządku hierarchicznym podmiotów, na których ów obowiązek-uprawnienie spoczywa.

1. Obowiązek przepowiadania Słowa Bożego

Obowiązek i uprawnienie głoszenia Słowa Bożego przez kapłanów Kodeks z 1983 r. uregulował w sposób ogólny, w kan. 762. Przepis ten otrzymał następujące brzmienie:

Ponieważ Lud Boży jednoczy się przede wszystkim przez słowo Boga żywego, którego z całą słusnością można się domagać z ust kapłańskich, stąd święci szafarze winni bardzo cenić posługę przepowiadania, ponieważ ich podstawowym obowiązkiem jest głoszenie wszystkim Ewangelii Bożej⁴.

Źródła cytowanego powyżej kanonu można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich należą dokumenty Soboru Watykańskiego II, a mianowicie: Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 25 oraz Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*, nr 4. Drugą grupę źródeł stanowią posoborowe dokumenty Stolicy Apostolskiej, które z różną intensywnością nawiązują do nauczania *Vaticanum II*. Do grupy tej należy Dyrektorium dotyczące posługi duszpasterskiej biskupów *Ecclesiae imago*, z dnia 22 lutego 1973, nr 55 i Adhortacja apostolska Pawła VI *Evangelii Nuntiandi*, z dnia 8 grudnia 1975 r., nr 42⁵. Na podstawie analizy wymienionych przez prawodawcę źródeł kan. 762, można wnioskować, iż norma ta jest przekładem podstawowych teologiczno-pastoralnych zasad związanych z głoszeniem Słowa Bożego na język jurystyczny, w aspekcie obowiązku-uprawnienia. Innymi słowy, ustawodawca posłudze głoszenia Ewangelii

³ Por. Jan Paweł II, *Katecheza srodowa* z 21.04.1993 r., w: Jan Paweł II, *Wierze w Kościół jeden, święty, powszechny i apostolski*, Libreria Editrice Vaticana 1996, s. 270; E. Sztrafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, s. 24.

⁴ Kan. 762 KPK 1983.

⁵ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretendo, *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989, s. 213.

nadał walor prawny, co może świadczyć o wielkim znaczeniu, jakie do tego zagadnienia przykłada.

Gdy chodzi o sposób zredagowania kan. 762, to zauważalne jest niemal literalne powtórzenie w tekście normy treści zapisanych w Dekrecie *Presbyterorum ordinis*, nr 4⁶, w którym czytamy:

Lud Boży najpierw gromadzi się przez słowo Boga żywego, którego zupełnie słusznie należy domagać się z ust kapłanów. Ponieważ nikt nie może się zbawić, jeżeli wpieryw nie uwierzy, prezbiterzy jako współpracownicy biskupów, przede wszystkim mają obowiązek przepowiadania wszystkim Ewangelii Bożej, aby wypełniając nakaz Pana: *Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu* (Mk 16,15), tworzyli i pomnażali Lud Boży. Przez zbawcze słowo rodzi się bowiem wiara w sercach niewierzących, a serca wierzących nim się karmią; dzięki niej powstaje i wzrasta wspólnota wierzących, według słów Apostoła: *Wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa* (Rz 10,17). Prezbiterzy są więc dłużnikami wszystkich, po to żeby dzielić się z nimi prawdą Ewangelii, którą cieszą się w Panu⁷.

Prawodawca kodeksowy zapewne tak bardzo inspirował się numerem 4 Dekretu *Presbyterorum Ordinis* przy redagowaniu kan. 762, ponieważ tekst ten zawiera syntezę współczesnego nauczania Kościoła na temat zadań kapłanów, jakie mają oni do wypełnienia w Kościele. Wśród zadań tych wyraźnie został stwierdzony prymat słowa oraz posługi przepowiadania, które stanowią *primum officium* dla kapłanów i to w takim wymiarze, iż głosiciel Słowa Bożego realizując zadanie przepowiadania, musi zrezygnować z siebie samego, gdyż nie mówi już od siebie, ale staje się głosem Chrystusa, aby wprowadzać słuchaczy we wspólnotę z Bogiem⁸. Zapewne ustawodawcy chodziło też o zwrócenie uwagi na konieczność interpretacji kan. 762 w duchu Soboru Watykańskiego II. Jan Paweł II nazywa bowiem odnowiony Kodeks Prawa Kanonicznego⁹ ostatnim dokumentem *Vaticanum II*¹⁰ oraz dopełnieniem nauki

⁶ Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, Lublin 1986, s. 19.

⁷ Sobór Watykański II, Dekret *Presbyterorum ordinis*, nr 4, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002.

⁸ Por. J. Ratzinger, *Kościół. Pielgrzymująca wspólnota wiary*, Kraków 2005, s. 142–146.

⁹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 1983, nr 75, s. 1–317.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Allocutio* diei 21.11.1983, „Communications”, 15 (1983), nr 2, s. 125; M. Stasiak, *Teologiczne podstawy nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego według konstytucji „Sacrae disciplinae leges”*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 31 (1984), z. 5, s. 83–84; E. Sztafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 1, Warszawa 1985, s. 91–99.

przedstawionej przez sobór¹¹. W następstwie tego należy stosować taką wykładnię norm kodeksowych, która uwzględniałaby naukę zawartą w dokumentach soborowych, przy zachowaniu przez Kodeks charakteru prawnego¹².

Po zaprezentowaniu i przeanalizowaniu źródeł kan. 762, zajmijmy się bardziej szczegółowym omówieniem zawartych w tym przepisie treści normatywnych. Kanon ten zawiera ogólną dyspozycję o charakterze jurydycznym na temat podjęcia i starannego wypełnienia zadania głoszenia Słowa Bożego przez biskupów i prezbiterów, którzy są zwyczajnymi szafarzami posługi przepowiadania¹³. W normie tej użyty został termin *praedicatio* – przepowiadanie. Ma on tutaj znaczenie kluczowe. Aby właściwie zrozumieć myśl prawodawcy wyrażoną w analizowanym przepisie, należy określić zakres tego wyrażenia. W języku teologiczno-pastoralnym termin *praedicatio* obejmuje zarówno przepowiadanie w sensie *kerygmatycznym*, skierowane do tych, którzy nie znają jeszcze wiary chrześcijańskiej, jak i *przepowiadanie katechetyczne*, pogłębiające znajomość wiary, a także *przepowiadanie homiletyczne*, objaśniające orędzie czytań mszalnych i tekstów liturgicznych. Natomiast wyrażenie *praedicatio* użyte w kan. 762 ma nieco inny odcień i zakres znaczeniowy niż w teologii. Oznacza ono publiczne obwieszczanie i wyjaśnianie Ewangelii, ponadto zaś szeroko rozumiane głoszenie i objaśnianie całokształtu orędzia chrześcijańskiego¹⁴.

Prawodawca kodeksowy określił w kan. 762 ciężący na kapłanach prawny obowiązek głoszenia Słowa Bożego, który należy rozumieć jako nałożoną na nich powinność zwiastowania Ewangelii. Owego jurydycznego obowiązku nie można utożsamiać z obowiązkiem obyczajowym, który wynika ze zmysłu wiary, zwyczaju lub słuszności kanonicznej, ani też z obowiązkiem moralnym, który wynika z nakazu moralnego¹⁵. Z drugiej strony analizowana norma

¹¹ Por. Jan Paweł II, Konstytucja *Sacrae disciplinae leges*, AAS 1983, nr 75, s. 12.

¹² Por. M. Stasiak, *Teologiczne podstawy nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego według konstytucji Sacrae disciplinae leges*, dz. cyt., s. 83–84; E. Szafranski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 1, dz. cyt., s. 91–99.

¹³ Por. kan. 762 KPK 1983; A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne”, 50 (2007), nr 3–4, s. 53–54; J. Syryjczyk, *Przepowiadanie Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 131; E. Szafranski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, s. 28.

¹⁴ Por. *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*, Kielce 2000, s. 616; A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 52, przypis 4.

¹⁵ Por. T. Pawluk, *Prawo Kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, t. 2, Olsztyn 1985, s. 33; A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994, s. 144; L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, dz. cyt., s. 100–104; S. Olejnik, *Dar – Wezwanie – Odpowiedź. Teologia*

deklaruje uprawnienie kapłanów do przepowiadania, którego nie należy mylić z przywilejem. Obowiązek a zarazem prawo kapłanów do przepowiadania wynika z samej istoty kapłaństwa ministerialnego, ponieważ:

kapłan jest przede wszystkim szafarzem Słowa Bożego, jest konsekrowany i posłany, by głosić wszystkim Ewangelię o Królestwie, wzywając każdego człowieka do posłuszeństwa wiary i prowadząc wierzących ku coraz głębszemu poznaniu i uczestniczeniu w tajemnicy Boga, objawionej i przekazanej nam w Chrystusie. (...) Głosi Słowo jako „sługa”, uczestnicząc w urzędzie prorockim Chrystusa i Kościoła¹⁶.

Ze sposobu, w jaki został sformułowany kan. 762 wynika, że dyspozycje tam zawarte odnoszą się tylko do kapłanów i nie można owej normy odnosić do diakonów, ani do świeckich, co wynika z użytego w tekście sformułowania: *...ex ore sacerdotum omnino fas est requirere...* Termin *sacerdos* – oznacza kapłanów, czyli prezbiterów i biskupów¹⁷. Wydawać by się mogło, że zachodzi tutaj pewien dysonans pomiędzy kan. 762 a kan. 764 – w którym prawodawca zrównał diakonów z prezbiterami, traktując ich jako zwyczajnych szafarzy posługi przepowiadania Słowa Bożego¹⁸. Wyjaśnienie tej pozornej niekonsekwencji kryje się w zestawieniu tych norm z kan. 757, który stanowi, że „jest... rzeczą diakonów uczestniczyć w posłudze słowa, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium”. Z tekstu tego wynika, iż diakoni uczestniczą w posłudze słowa, ale w podporządkowanej relacji wobec kapłanów. Jeszcze precyzyjniej wyjaśnił to Ojciec Święty Jan Paweł II, stwierdzając, iż diakoni tylko w pewnej mierze wspomagają biskupów i prezbiterów

moralna. Człowiek i jego działanie, t. 2, Warszawa 1988, s. 38; S. Olejnik, *Dar – Wezwanie – Odpowiedź. Teologia moralna. Wartościowanie moralne. Prawo – sumienie – dobro – zło*, t. 3, Warszawa 1988, s. 38n i 79n; *Obowiązek*, w: K. Rahner, H. Vorgrimler, *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, kol. 288–289; H. Juros, *Obowiązek*, w: *Słownik teologiczny. O–Ż*, t. 2, red. A. Zuberbier, Katowice 1989, s. 13–15; K. Wojtyła, *Elementarz etyczny*, Wrocław 1991, s. 41–48.

¹⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja Pastores Dabo Vobis*, nr 26 [za: *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Pastores dabo vobis” Ojca Świętego Jana Pawła II do Biskupów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie, w: Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, Kraków 1996].

¹⁷ Por. KKKat nr 1554: „Nauka katolicka, wyrażona w liturgii, Urząd Nauczycielski i stała praktyka Kościoła uznają, że istnieją dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa: episkopat i prezbiterat. Diakonat jest przeznaczony do pomocy im i służenia. Dlatego pojęcie sacerdos – kapłan – oznacza obecnie biskupów i prezbiterów, a nie diakonów...”; Commission théologique internationale, *Le Diakonat: Évolution et perspectives*, w: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede 2002*, t. 21, Bologna bdw., s. 764nn.

¹⁸ Por. kan 764 KPK 1983.

w posłudze przepowiadania Słowa Bożego, czyniąc to zgodnie z normami i praktyką Kościoła¹⁹. Natomiast papież Benedykt XVI dopowiada, że posługa diakona związana z przepowiadaniem ma swoje źródło w teologicznej tożsamości diakona oraz w jego specyficznej duchowości, która jawi się jako duchowość posługi, również gdy chodzi o przepowiadanie Słowa Bożego²⁰.

Komentatorzy zauważają ponadto, że ciążący na kapłanach obowiązek-uprawnienie zwiastowania Ewangelii, odpowiada uprawnieniu wiernych²¹, o którym jest mowa w kan. 213: „Wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś Słowa Bożego i sakramentów”²².

Kan. 762 jest kanonem wstępnym rozpoczynającym szereg norm kodeksowych poświęconych głoszeniu Słowa Bożego²³. Prawodawca w następujących po sobie kanonach 763–766 szczegółowo określa, kto i w jakim zakresie jest zobowiązany do wypełniania posługi przepowiadania. W porządku hierarchicznym wymienia podmioty zobowiązane do zwiastowania Ewangelii. Najpierw wyszczególnia biskupów, następnie prezbiterów i diakonów, zakonników, a na ostatnim miejscu wspomina o szafarzach nadzwyczajnych, jakimi są świeccy.

2. Biskupi

Ustawodawca w pierwszym rzędzie zobowiązuje do głoszenia Dobrej Nowiny biskupów, ponieważ oni jako następcy Apostołów otrzymali od Chrystusa misję nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii, aby wszyscy ludzie dostąpili zbawienia. Biskupi są ponadto dla wiernych mistrzami wiary oraz przewodnikami dla wspólnoty chrześcijańskiej²⁴. Zadanie

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Katecheza środowa* z 21 IV 1993, w: Jan Paweł II, *Wierzę w Kościół jeden, święty, powszechny i apostołski*, Libreria Editrice Vaticana 1996, s. 270.

²⁰ Por. Benedykt XVI, *Adhortacja Verbum Domini*, nr 81 [za: *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Verbum Domini” Ojca Świętego Benedykta XVI do Biskupów i duchowieństwa, do osób konsekrowanych i wiernych świeckich o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła*, Katowice 2010].

²¹ Por. A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne”, 50 (2007), nr 3–4, s. 54.

²² Kan. 213 KPK 1983.

²³ Por. J. Syryjczyk, *Przepowiadanie Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 131.

²⁴ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja Lumen Gentium*, nr 24, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002; A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 55; J. Syryjczyk, *Przepowiadanie Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 131.

przepowiadania oraz głoszenia prawd wiary jest obowiązkiem biskupów wynikającym z prawa Bożego. Wraz z przyjęciem święceń episkopalnych, każdy biskup podejmuje jako główny swój obowiązek, głoszenie Ewangelii. Otrzymuje on szczególnie udział w misji przepowiadania Słowa Bożego, jako autentyczny nauczyciel wiary. Jego słowo wygłoszone we wspólnocie i wobec wspólnoty nie jest już słowem osoby prywatnej, ale słowem pasterza, który umacnia w wierze, który gromadzi Lud wokół tajemnicy Bożej i wprowadza w sferę życia nadprzyrodzonego. Dlatego też biskupom nauczającym w komunii z Biskupem Rzymu, należy się od wszystkich wiernych szacunek jako świadkom Boskiej i katolickiej prawdy. W następstwie tego wierni powinni przyjmować i akceptować nauczanie biskupów w sprawach wiary i moralności oraz trwać przy nim w religijnej uległości ducha²⁵.

Zadanie głoszenia Ewangelii w odniesieniu do całego Kościoła powszechnego – stosownie do kan. 756 § 1 – zostało powierzone przede wszystkim Biskupowi Rzymskiemu i Kolegium Biskupów, którego głową jest papież²⁶. Należy w tym miejscu zauważyć, że prawo papieża do głoszenia Słowa Bożego rozciąga się na cały Kościół i nie podlega ono żadnym ograniczeniom²⁷. Powyższą normę należy jednak odczytywać nie tylko w kontekście prymatu papieskiego, ale także z uwzględnieniem doktryny Soboru Watykańskiego II na temat kolegalności biskupów, która zawarta została w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, nr 25 i w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, nr 3²⁸.

W odniesieniu do kościołów partykularnych zadanie głoszenia Ewangelii spoczywa – zgodnie z kan. 756 § 2 – na poszczególnych biskupach diecezjalnych, którzy w tych kościołach partykularnych są kierownikami całej posługi słowa. Ponadto niektórzy biskupi mogą wspólnie pełnić zadanie przepowiadania Słowa Bożego w odniesieniu do kilku równocześnie Kościołów²⁹. Sformułowanie użyte w tekście kanonu, którym posłużył się prawodawca: „...niektórzy biskupi wspólnie pełnią to zadanie w odniesieniu do kilku równocześnie Kościołów” – nie jest zbyt precyzyjne ani jednoznaczne. Sam prawodawca nie wyjaśnia, jak należy to sformułowanie rozumieć, natomiast

²⁵ Por. Jan Paweł II, Adhortacja *Pastores gregis*, nr 26 i 29; J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Lud Boży*, t. II, 1, Poznań 2005, s. 247.

²⁶ Por. kan. 756 § 1 KPK 1983.

²⁷ Por. E. Sztrafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, dz. cyt., s. 28; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 587.

²⁸ Por. E. Sztrafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, dz. cyt., s. 28–29; P. Hemperk, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 17.

²⁹ Por. kan. 756 § 2 KPK 1983.

przedstawiciele jurysprudencji uważają, że chodzi tutaj o nauczanie biskupów działających poprzez Konferencje Episkopatu lub poprzez synody³⁰. Ponadto należy przy interpretacji analizowanej normy uwzględnić treść kan. 386 § 1, według którego biskupi diecezjalni są osobiście zobowiązani do nauczania i wyjaśniania prawdy wiary, w które należy wierzyć i stosować w obyczajach. Ponieważ tej formy apostołatu nic nie jest w stanie zastąpić, dlatego prawodawca zobowiązuje biskupów diecezjalnych do tego, aby sami często przepowiadali Słowo Boże. Drugim zadaniem biskupów diecezjalnych jest obrona prawd wiary, dlatego powinni oni troszczyć się o to, aby pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska³¹.

Omówiony powyżej kanon 756 znajduje swoje rozwinięcie w kan. 763, w którym czytamy, że:

Biskupi mają prawo przepowiadać wszędzie słowo Boże, również w kościołach i kaplicach instytutów zakonnych na prawie papieskim, chyba że miejscowy biskup w poszczególnych przypadkach wyraźnie tego odmówi³².

Na mocy samego prawa wszyscy posiadający sakrę biskupią, a więc biskupi diecezjalni, biskupi koadiutorzy, a także biskupi pomocniczy, mają upoważnienie do przepowiadania Słowa Bożego w całym Kościele, nie wyłączając kościołów i kaplic instytutów zakonnych na prawie papieskim. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy miejscowy biskup z jakiejś bardzo poważnej przyczyny odmówiłby innemu biskupowi prawa do przepowiadania na terenie swojego kościoła partykularnego. Biskup diecezjalny nie może jednak wydać zarządzenia, na mocy którego pozamiejscowy biskup musiałby się starać o zezwolenie do głoszenia Słowa Bożego na terenie jego diecezji. Ponadto ordynariusz miejsca, który nie jest biskupem, nie może odmówić temu, kto posiada sakrę biskupią prawa do przepowiadania Słowa Bożego³³.

³⁰ Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 17.

³¹ Por. kan 386, § 1 KPK 1983; J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Lud Boży*, t. II, 1, dz. cyt., s. 247; M. F. Pompèdda, *Słowo wstępne*, w: L. Gerosa, *Interpretacja prawa w Kościele. Zasady, wzorce, perspektywy*, Kraków 2003, s. 12; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, dz. cyt., s. 351.

³² Kan. 763 KPK 1983.

³³ Por. A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 56; E. Sztrafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, dz. cyt., s. 29.

3. Prezbiterzy i diakoni

Kan. 757 uwypukla misję głoszenia Ewangelii Bożej przez prezbiterów i diakonów. Według tego przepisu:

Do własnych zadań prezbiterów, którzy są współpracownikami biskupów, należy głoszenie Ewangelii Bożej. Ten obowiązek spoczywa zwłaszcza na proboszczach oraz innych duszpasterzach, w stosunku do powierzonego im ludu. Jest również rzeczą diakonów uczestniczyć w posłudze słowa, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium³⁴.

Prawodawca w przytoczonej normie stanowi, że prezbiterzy i diakoni uczestniczą w posłudze przepowiadania, ale w podporządkowanej relacji w stosunku do biskupów. Prezbiterzy wypełniają owe zadanie w komunii hierarchicznej, we wspólnocie z biskupem i z jego prezbiterium³⁵. Dawny Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. wymagał, aby prezbiterzy otrzymali od kompetentnego ordynariusza miejsca zezwolenie na przepowiadanie Słowa Bożego i na głoszenie kazań³⁶. Wynikało to z przyjmowanej w ówczesnej kanonistyce koncepcji utożsamiania funkcji nauczania z władzą rządzenia³⁷. Z treści obecnie obowiązującego kan. 757 wynika, że przepowiadanie należy do własnych zadań prezbiterów i nie są oni już zobowiązani na mocy prawa do uzyskania od kompetentnego ordynariusza stosownej licencji³⁸. Prawodawca przyjął w nowym Kodeksie założenie, że prawo głoszenia Ewangelii wynika bezpośrednio z przyjętego sakramentu święceń w stopniu prezbitera. Jest to konsekwencją nauczania Soboru Watykańskiego II na temat prezbiterów jako współpracowników biskupa. Według Konstytucji *Lumen gentium*, nr 28 – prezbiterzy, choć nie posiadają pełni kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy są zależni od biskupów, to jednak związani są z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu święceń są wyświęceni, aby głosić Ewangelię. Prezbiterzy według tego dokumentu soborowego uczestniczą na swoim stopniu posługi w misji Chrystusa, głosząc słowo Boże. Są oni współpracownikami urzędu biskupa, jego pomocnikami i narzędziami, powołanymi do służenia Ludowi Bożemu,

³⁴ Kan. 757 KPK 1983.

³⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, nr 45 [za: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów. Tekst i komentarze*, Tarnów 1995]; A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 59.

³⁶ Por. kan 1328 KPK 1917; kan 1337 KPK 1917; kan. 1341 KPK 1917.

³⁷ Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 20.

³⁸ Por. tamże; L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, dz. cyt., s 115.

stanowiąc wraz ze swoim biskupem jedno prezbiterium³⁹. Uzupełnienie powyższej myśli odnajdujemy w Konstytucji apostolskiej *Pontificalis Romani* z dnia 18 czerwca 1968 r., w której papież Paweł VI naucza, że:

Prezbiterzy, choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy zależni są od Biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekuistego Kapłana, wyświęceni są, by głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu⁴⁰.

Obowiązek przepowiadania według kan. 757 odnosi się do niektórych prezbiterów w sposób bardziej szczególnie. Prawodawca wymienia tutaj na pierwszym miejscu proboszczów. Jest to zgodne z kan. 528 § 1, według którego:

Proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przybywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Stąd zabiega o to, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez głoszenie homilii w niedziele i święta nakazane oraz przez nauczanie katechetyczne...⁴¹

Na drugim miejscu w kan. 757 wymienieni zostali inni duszpasterze, do których zalicza się: wikariuszy parafialnych, rektorów kościołów, kapelanów itp.⁴²

Jakkolwiek święcenia diakonatu nie stanowią stopnia kapłaństwa, lecz posługę, to także diakoni, podobnie jak prezbiterzy, zobowiązani są według kan. 757 do przepowiadania Słowa Bożego. Diakoni umocnieni łaską sakramentalną, w posłudze liturgii, słowa i miłości służą Ludowi Bożemu w łączności z biskupem i z kapłanami⁴³. Nowy Kodeks również w tym przypadku łączy *munus docendi* z sakramentem święceń⁴⁴.

³⁹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Lumen Gentium*, nr 28; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, dz. cyt., s. 591.

⁴⁰ Por. Paweł VI, *Pontificalis Romani*, w: *De ordinatione Diaconi, Praesbyteri et Episcopi*, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, s. 8–9: „Presbyteri, quamvis pontificatus apicem non habeant et in exercenda sua potestate ab Episcopis pendeant, cum eis tamen sacerdotali honore coniuncti sunt et vi sacramenti Ordinis, ad imaginem Christi, summi atque aeterni sacerdotis, ad evangelium praedicandum, fidelesque pascendos, et ad divinum cultum celebrandum consecrantur, ut veri sacerdotes Novi Testamenti”.

⁴¹ Kan. 528 § 1 KPK 1983.

⁴² Por. kan. 519 KPK 1983; kan. 545 KPK 1983; kan. 556 KPK 1983; kan. 562 KPK 1983; kan. 566 § 1 KPK 1983.

⁴³ Por. Paweł VI, *Pontificalis Romani*, w: *De ordinatione Diaconi, Praesbyteri et Episcopi*, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, s. 9–10: „Hierarchiae sistunt Diaconi, quibus «non ad sacerdotium, sed ad ministerium» manus imponuntur. Gratiae etenim sacramentali roborati, in diaconia liturgiae, verbi et caritatis Populo Dei, in communione cum Episcopo eiusque presbyterio, inserviunt”.

⁴⁴ Por. A. Domasz SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 62.

Prezbiter i diakon poprzez przyjęcie sakramentu świeceń otrzymują możliwość głoszenia Dobrej Nowiny w całym Kościele. Jednak ich prawo do przepowiadania nie jest równorzędne z uprawnieniem biskupów, co wynika z treści kan. 764, według którego:

...prezbiterzy i diakoni posiadają wszędzie władzę przepowiadania, za domyślną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że ta władza została ograniczona lub odwołana przez kompetentnego ordynariusza, albo na podstawie prawa partykularnego jest wymagane wyraźne zezwolenie⁴⁵.

Należy zauważyć, że kan. 757 odnosi się wprost jedynie do prezbiterów i diakonów diecezjalnych, gdyż dla zakonników wymagane jest jeszcze dodatkowe zezwolenie kompetentnego przełożonego zakonnego, stosownie do kan. 765⁴⁶.

Zgodnie z kan. 764 prezbiter i diakon mogą realizować posługę głoszenia Słowa Bożego nie tylko w swojej diecezji, ale również w innych kościołach partykularnych, ale tylko za aprobatą biskupa tego kościoła. Ordynariusz, o ile istnieje poważna i zgodna z prawem przyczyna, może im zabronić przepowiadania lub może w jakiejś części ograniczyć im to uprawnienie. Prawodawca użył w treści analizowanego przepisu terminu *ordynariusz*, który należy rozumieć zgodnie z kan. 134 § 1. W kanonie tym wyliczeni zostali ci, których określa się mianem ordynariusza, a mianowicie: papież, biskupi diecezjalni oraz inni, którzy choćby tylko czasowo są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnot do nich przyrównanych, zgodnie z przepisem kan. 368, wikariusze generalni i biskupi, a także dla własnych członków, wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim, którzy posiadają zwyczajną władzę wykonawczą. Ponadto ordynariuszami, których nie wyliczono w kan. 134 § 1 – są, stosownie do Konstytucji apostołskiej *Spirituali militum curae* Jana Pawła II, nr 1 § 1 i nr 2 § 2 – biskupi polowi oraz zgodnie z kan. 295 § 1 – prałat prałatury personalnej. Zakaz lub ograniczenie ze strony ordynariusza może odnosić się do swojego prezbitera lub diakona i dotyczyć własnego terytorium, jak i terytorium obcego. Natomiast w odniesieniu do prezbitera lub diakona obcego zakaz taki ordynariusz może wydać jedynie w odniesieniu do własnego terytorium. Kan. 764 pozostawia również możliwość ograniczenia owego prawa do przepowiadania przez prawo partykularne. W takim przypadku prawo partykularne może wprowadzić wymóg otrzymania wyraźnego zezwolenia na przepowiadanie Słowa Bożego. Prawodawca ustanowił w omawianym kanonie dodatkowy wymóg polegający na konieczności uzyskania zgody, przynajmniej

⁴⁵ Kan. 764 KPK 1983.

⁴⁶ Por. kan. 765 KPK 1983; P. Hemptek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 20.

domniemanej, ze strony rządcy kościoła, w którym prezbiter lub diakon będą głosili słowo Boże⁴⁷.

4. Zakonnicy

Do głoszenia Słowa Bożego mogą być dopuszczeni również, po spełnieniu warunków przepisanych przez prawo, zakonnicy. Według kan. 765: „Do przepowiadania zakonnikom w ich kościołach lub kaplicach wymagana jest zgoda przełożonego, kompetentnego zgodnie z przepisami konstytucji”⁴⁸. Pokodeksowi komentatorzy zwracają uwagę na to, iż cytowaną dyspozycję należy odczytywać z uwzględnieniem kan. 678 § 1 i § 2⁴⁹. Według § 1 tego kanonu:

W sprawach, które dotyczą duszpasterstwa, publicznego wykonywania kultu Bożego oraz innych dzieł apostołskich, zakonnicy podlegają władzy biskupów, którym winni okazać uległe posłuszeństwo i szacunek.

Kolejny, § 2 analizowanego kanonu dopowiada, że:

W wykonywaniu zewnętrznego apostołatu zakonnicy podlegają także własnym przełożonym oraz winni pozostawać wierni dyscyplinie instytutu. W razie potrzeby sami biskupi powinni pilnować zachowania tego obowiązku⁵⁰.

Udział w przepowiadaniu Słowa Bożego przez zakonników zaliczany jest przez jurysprudencję do wymienionych w kan. 678 *dzieł apostołskich*. Ponieważ głoszenie Ewangelii przez zakonników wywiera wpływ także na diecezję, której głównym pasterzem jest biskup, dlatego zakonnicy uczestniczący w posłudze przepowiadania, pozostają w podporządkowanej relacji w stosunku do biskupów, którym powinni okazywać „uległe posłuszeństwo i szacunek”. Z drugiej strony kan. 765 wymaga zgody kompetentnego przełożonego zakonnego, gdyż pełnienie zadania polegającego na głoszeniu Słowa Bożego nie powinno prowadzić do niezależnienia się zakonników od ich własnych

⁴⁷ Por. A. Domaszek SDB, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 63nn; P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 20; J. Syryjczyk, *Przepowiadanie Słowa Bożego...*, dz. cyt., s. 131; J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, Księga I: *Normy ogólne*, Poznań 2003, s. 219–220; kan. 134 § 1; kan. 295 § 1; Jan Paweł II, *Konstytucja apostołska Spirituali militum curae* z 21 IV 1986, nr 1 § 1 i nr 2 § 2, AAS 78 (1986), s. 482.

⁴⁸ Kan. 765 KPK 1983.

⁴⁹ Por. B. W. Zubert OFM, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, Księga II: *Lud Boży. Część III: Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, Lublin 1990, s. 189.

⁵⁰ Kan. 678 § 1–2.

zwierzchników oraz spod dyscypliny instytutu zakonnego. Członek instytutu oddający się zewnętrznej pracy apostołskiej, w tym posłudze przepowiadania, jest przede wszystkim zakonnikiem, zobowiązanym do przestrzegania konstytucji oraz nakazów swoich przełożonych⁵¹.

5. Świeccy – szafarze nadzwyczajni posługi głoszenia Słowa Bożego

Nowością wprowadzoną do KPK z 1983 r. jest możliwość głoszenia Słowa Bożego, w wyjątkowych przypadkach, przez świeckich. W prawie przedkodeksowym zauważalne było istnienie ogromnego dystansu pomiędzy duchowieństwem a laikatem. Proces ten doszedł aż do takiego stopnia, że kapłani i zakonnicy uważani byli za tych, którzy jako jedyni poświęcają się służbie Bożej, natomiast świeccy byli całkowicie zepchnięci na margines życia Kościoła. Konsekwencją podobnego sposobu myślenia było utożsamienie Kościoła z klerem oraz pozbawienie laikatu wielu praw, również gdy chodzi o możliwości w sferze apostołstwa. Do ożywienia działalności laikatu i wzrostu jego znaczenia w Kościele doszło dopiero pod koniec XIX i na początku XX wieku, wskutek rozwoju społecznego i postępujących procesów demokratyzacji życia. Jednak i wtedy działalności świeckich nie traktowano jako samodzielnej, do której uzdalniają chrzest i bierzmowanie, ale traktowano ją jako działalność pomocniczą, w ograniczonym wymiarze, w odniesieniu tylko do niektórych sfer życia Kościoła, które sprawowano na zlecenie hierarchii⁵². Według Kodeksu z 1917 r. przepowiadanie Słowa Bożego zarezerwowane było tylko dla tych zwierzchników kościelnych, którzy posiadali stosowną jurysdykcję, a mianowicie dla papieża – w całym kościele i dla biskupów, w ich diecezjach. Inni głosiciele, tzn. prezbiterzy i diakoni, musieli posiadać do tego osobne upoważnienie, bądź to na mocy zlecenia ogólnego, bądź też poprzez nadanie urzędu, z którym złączony był obowiązek kaznodziejski. Do takich urzędów należały urząd proboszcza i urząd kanonika teologa. Natomiast świeccy byli całkowicie wykluczeni z posługi przepowiadania⁵³. Nowy sposób patrzenia na Kościół i jego zbawcze posłannictwo w świecie zaproponowali ojcowie Soboru Watykańskiego II. Skutkowało to tym, że przestano traktować stan duchowny jako

⁵¹ Por. B. W. Zubert OFM, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, Księga II..., dz. cyt., s. 189.

⁵² Por. *Świeccy*, w: *Encyklopedia chrześcijaństwa...*, dz. cyt., s. 706–707; I. Mierza, *Świeccy*, w: *Słownik teologiczny. O–Ż*, t. 2, dz. cyt., s. 296; J. Woźniakowski, *Świeccy*, Kraków 1987, s. 15nn.

⁵³ Por. kan. 1328 KPK 1917; kan. 1344 KPK 1917, kan. 400 KPK 1917; I. Grabowski, *Prawo kanoniczne*, Warszawa 1948, s. 453n.

punkt odniesienia dla egzystencji ludzi świeckich. Owocem tego było również sformułowanie pozytywnej definicji laikatu. Taki sposób myślenia otworzył przed świeckimi nowe horyzonty dla ich działalności wewnątrz wspólnoty eklezjalnej oraz w społeczeństwie. Jako punkty odniesienia statusu świeckich przyjęto osobę Jezusa Chrystusa (element chrystologiczny), odniesienie do Kościoła – komunii (element eklezjalny), a szczególnie skutki, jakie wynikają dla świeckich z przyjętych sakramentów chrztu i bierzmowania (element sakramentalny)⁵⁴.

Uwzględniając wytyczne wypracowane przez *Vaticanum II*, kan. 759 deklaruje, że:

Wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa⁵⁵.

Bardziej szczegółowo na ten temat mówi kan. 766, według którego:

Świeckich można dopuścić do przepowiadania w kościele lub kaplicy, jeśli w określonych okolicznościach domaga się tego konieczność, albo gdy to w szczególnych wypadkach zaleca pożytek, zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Episkopatu i z zachowaniem przepisu kan. 767 § 1⁵⁶.

Dyspozycje zawarte w przytoczonym kan. 759 i kan. 766, są korelatywne z obowiązkiem nałożonym przez ustawodawcę kościelnego na laikat w kan. 225 § 1⁵⁷, według którego:

Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, mają ogólny obowiązek i zarazem prawo współpracować – czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach – ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte. Ten obowiązek spoczywa na nich w sposób szczególny w tych okolicznościach, w których tylko przez nich ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa⁵⁸.

⁵⁴ Por. J. Dyduch, *Wezwani do winnicy i wszczepieni w Chrystusa. Komentarz do adhortacji apostołskiej „Christifideles laici”*, Kraków 1989, s. 12; *Lineamena z 1985 r.*, w: *Powołanie i posłannictwo ludzi świeckich w świetle dokumentów kościelnych*. Wybrał i przygotował do druku E. Weron SAC, Poznań 1989, s. 13–14.

⁵⁵ Kan. 759 KPK 1983.

⁵⁶ Kan. 766 KPK 1983.

⁵⁷ Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 18.

⁵⁸ Por. kan. 225 § 1 KPK 1983.

Obowiązek zwiastowania Dobrej Nowiny przez świeckich nie jest obowiązkiem jurystycznym, tak jak to miało miejsce w przypadku duchownych, ale jest obowiązkiem moralnym⁵⁹.

Prawodawca w kan. 759 i 225 § 1 sięgnął do teologii chrztu oraz bierzmowania i przypomniał, że sakramenty te są dla laikatu podstawą bycia świadkami ewangelicznego orędzia poprzez głoszenie słowa oraz działalności apostoelskiej. Chrzest inkorporuje w Mistyczne Ciało Chrystusa, które jest ciałem Kapłana, Proroka i Króla. Tym samym przyjęcie tego sakramentu pozwala wiernym partycypować w zbawczej misji Kościoła w świecie, na mocy uczestnictwa, we właściwym sobie stopniu, w potrójnym urzędzie Chrystusa. Natomiast bierzmowanie ustanawia wiernych „uczniami w mocy”, którzy w sposób widzialny realizują owe funkcje w społeczności eklezjalnej⁶⁰. Należy jednak odróżnić apostołstwo, które świeccy realizują na mocy chrztu i bierzmowania, od ministerialnej posługi słowa⁶¹. Użyta w kan. 766 formuła: *Ad praedicandum... admitti possunt laici* – uwypukla fakt, że w żadnym przypadku nie może tu być mowy o takim prawie własnym świeckich do przepowiadania Słowa Bożego, jakie przysługuje na mocy prawa Bożego biskupom, ani też o uprawnieniu, jakie mają na mocy sakramentu święceń kapłani lub diakoni. Możliwość głoszenia Słowa Bożego przez laikat, w wyjątkowych sytuacjach, nie może być również postrzegana jako wyraz autentycznej promocji laikatu⁶². Kan. 766 KPK precyzyjnie określa warunki, w jakich kompetentna władza kościelna może zezwolić wiernym świeckim na głoszenie słowa w kościele lub kaplicy. Otóż mogą oni przepowiadać tylko wtedy, jeżeli w określonych okolicznościach domaga się tego konieczność, albo gdy to w szczególnych wypadkach zalecażyżytek. Kan. 766 stanowi ponadto, że należy zawsze postępować zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencje Biskupów, zaś wierni świeccy nie mogą głosić homilii, którą kan. 767 § 1 rezerwuje kapłanowi lub diakonowi⁶³. Norma ta nawiązuje do nauki zawartej w Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II, nr 52,

⁵⁹ Por. *Code de droit canonique annoté. Bilingue et annoté*, Montréal 2007, s. 667.

⁶⁰ Por. E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, dz. cyt., s. 24; E. H. Schillebeeckx OP, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, Kraków 1966, s. 202–203; Jan Paweł II, Adhortacja *Christifideles laici*, nr 23.

⁶¹ Por. *Code de droit canonique annoté...*, dz. cyt., s. 667.

⁶² Por. kan. 763 KPK 1983; kan. 764 KPK 1983; Sobór Watykański II, Konstytucja *Lumen Gentium*, nr 25; Stolica Apostolska, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów. Rozporządzenia praktyczne*, „L'Osservatore Romano” (pol.), 12 (1998) (208), s. 35; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, dz. cyt., s. 592.

⁶³ Por. Stolica Apostolska, *Instrukcja o niektórych kwestiach...*, dz. cyt. s. 35; kan. 767 § 1 KPK 1983.

która definiuje homilię jako część liturgii Mszy św., w której z biegiem roku liturgicznego wyklada się na podstawie tekstów świętych tajemnice wiary i zasady życia chrześcijańskiego⁶⁴. Przy czym celem homilii głoszonej w czasie sprawowania Mszy św. jest to, aby słowo Boże, wraz z liturgią eucharystyczną, stawało się zwiastowaniem misterium Chrystusa⁶⁵. Prawodawca w kan. 767 § 1 potraktował termin *homilia* szerzej niż wspomniana soborowa konstytucja, gdyż odnosi go zarówno do homilii głoszonych w czasie Mszy św., jak i podczas celebracji innych sakramentów, a nawet podczas liturgii słowa w czasie nabożeństw⁶⁶. Wierni świeccy wyłączeni są od głoszenia homilii we wszystkich tych przypadkach i stosownie do odpowiedzi udzielonej przez Papieską Radę ds. Autentycznej Interpretacji KPK, nawet biskup diecezjalny nie może ich dyspensować. Niedopuszczalna jest również praktyka powierzania homilii seminarzystom studiującym teologię, którzy nie są jeszcze duchownymi, gdyż nie można homilii traktować jako ćwiczenia przygotowującego do przyszłej posługi. Wierni świeccy jakkolwiek nie mogą głosić homilii, to jednak mogą wygłaszać w kościołach lub kaplicach krótkie komentarze przy wprowadzeniu do liturgii, zaś podczas samej liturgii eucharystycznej sprawowanej ze szczególnych okazji, ale to tylko w wyjątkowych przypadkach, mogą oni być dopuszczeni do składania świadectw, które nie powinny jednak przybierać formy przypominającej homilię⁶⁷.

Analizując normy kodeksowe, można zauważyć, że prawodawca w dzieło posługi przepowiadania Słowa Bożego włączył – we właściwym im wymiarze – również świeckich, gdyż cały Lud Boży odpowiedzialny jest za zwiastowanie Ewangelii. Zadanie to spoczywa na nich w sposób bardziej szczególnie w sytuacji opisanej przez kan. 225 § 1 – chodzi mianowicie o takie „okoliczności, w których tylko przez świeckich ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa”⁶⁸.

⁶⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, nr 52, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002.

⁶⁵ Por. J. Janicki, *Liturgia słowa*, w: *Msza święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1992, s. 236.

⁶⁶ Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz TCh, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, dz. cyt., s. 21; *Code de droit canonique annoté...*, dz. cyt., s. 671–673.

⁶⁷ Por. Stolica Apostolska, *Instrukcja o niektórych kwestiach...*, dz. cyt., s. 36; Interpretacje autentyczne kanonów KPK, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, dz. cyt., s. 1324.

⁶⁸ Por. kan. 225 § 1 KPK 1983; J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II, 1, dz. cyt., s. 44–46; W. Góralski, *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*, Częstochowa 1996, s. 29n.

* * *

Zadaniem tych wszystkich, którzy przynależą do wspólnoty Ludu Bożego jest głoszenie Ewangelii. Jednak związany z tym obowiązek jest zależny od stanu życia wiernych oraz od pełnionego przez nich urzędu kościelnego. Na duchownych ciąży jurydyczny obowiązek przepowiadania, który należy traktować w wymiarze kategorycznego imperatywu, wynikającego z norm prawa kościelnego. Natomiast obowiązek wiernych świeckich w tej materii ma inny wymiar, gdyż jest on obowiązkiem moralnym. To zróżnicowanie jest konsekwencją tego, iż zadanie głoszenia Dobrej Nowiny przysługuje duchownym na mocy sakramentu święceń, natomiast świeckim na mocy sakramentu chrztu i bierzmowania. KPK 1983 wylicza w porządku hierarchicznym tych, na których ciąży obowiązek głoszenia Ewangelii, a mianowicie: biskupów, prezbiterów, diakonów, członków instytutów zakonnych oraz szafarzy nadzwyczajnych, jakimi są świeccy. Na pierwszym miejscu zadanie przepowiadania Słowa Bożego w całym Kościele należy do biskupów. Prawodawca stanowi, że powinni oni głosić Ewangelię osobiście. Do ich zadań należy ponadto koordynacja i nadzorowanie przepowiadania w ich kościołach partykularnych. Również prezbiterzy i diakoni na mocy sakramentu święceń są powołani do tego, aby głosić Ewangelię, jako współpracownicy urzędu biskupa. Stosownie do norm kodeksowych mogą oni przepowiadać w całym Kościele, ale wymagana jest do tego aprobata biskupa. Gdyby istniała jakaś poważna i zgodna z prawem przyczyna, to ordynariusz może im zabronić przepowiadać lub ograniczyć im to uprawnienie. Takie ograniczenie może również wynikać z norm prawa partykularnego. Ponadto powinni oni otrzymać zgodę na przepowiadanie od właściwego rządcy kościoła. Na trzecim miejscu prawodawca wymienia zakonników, którym nie wolno przepowiadać bez dodatkowej zgody własnego przełożonego zakonnego. Normy KPK 1983 dopuszczają również – co stanowi zupełną nowość – wiernych świeckich do głoszenia Słowa Bożego na zasadzie wyjątkowej, jeżeli domaga się tego konieczność, albo gdy zaleca to pożytek. Chodzi tutaj o takie okoliczności, w których tylko poprzez świeckich ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa. Jednak i w tym przypadku prawodawca zastrzega głoszenie homilii wyłącznie kapłanom i diakonom.

Résumé

LES SUJETS OBLIGÉS À L'ANNONCE DE LA PAROLE DE DIEU SELON LE CIC 1983

Dans son article – „*Les sujets obligés à l'annonce de la Parole de Dieu selon le CIC 1983*” – l'auteur présente les normes du droit canonique du Livre III „*De ecclesiae munere docendi*” de CIC 1983, à ce sujet. Tous les fideles ont le devoir et le droit d'annoncer l'Évangile au monde. Le CIC 1983 énumère dans l'ordre hiérarchique ceux qui sont obligés prêcher l'Évangile. Les normes du Livre III de Code se réfèrent aux différentes responsabilités détenues à l'égard du ministère de la Parole par les évêques, les prêtres, les diacres, les religieux et les laïcs. La proclamation de l'Évangile par les clercs provient d'un mandat que l'Église a reçu du Seigneur et constitue un devoir juridique. Cette mission n'est pas une action facultative, mais un devoir qui relève d'un impératif catégorique. Par contre le devoir des laïcs à ce sujet est moral. La charge d'annoncer l'Évangile est confiée principalement au Pontife Romain et au Collège des Évêques. Les prêtres, comme coopérateurs des évêques, ont pour premier devoir d'annoncer l'Évangile à tous les hommes. Les prêtres ont partout la faculté de prêcher, mais ils peuvent l'exercer avec le consentement du recteur de l'église, à moins que cette faculté n'ait été restreinte ou enlevée par l'ordinaire compétent, ou qu'une autorisation expresse ne soit requise par une loi particulière. Les diacres aussi sont obligés à l'annonce de la Parole de Dieu, en communion avec l'évêque et son presbyterium. L'Église est une société qui s'incarne dans les personnes qui la constituent formellement par leur adhésion ou incorporation, par l'entremise du baptême perfectionné par la confirmation. C'est pourquoi les fidèles chrétiens jouissent, en qualité des membres du Peuple de Dieu, du droit de prêcher la Parole de Dieu, individuellement ou en association. Les laïcs peuvent être admis à prêcher dans une église ou un oratoire si le besoin le requiert en certaines circonstances ou si l'utilité le suggère dans des cas particuliers. L'homélie qui fait partie de la célébration de l'Eucharistie elle-même est réservée au prêtre ou au diacre.

Ks. dr Wojciech WĄSIK – ur. w 1967 r. w Gliwicach. Ukończył studia w WSD w Kielcach, z tytułem magistra teologii, a następnie studia specjalistyczne z zakresu prawa kanonicznego na KUL-u. Wiceoficjał Sądu Biskupiego w Kielcach i wykładowca prawa kanonicznego w WSD w Kielcach. Autor haseł z zakresu prawa kanonicznego w Encyklopedii chrześcijaństwa (Kielce 2000). Publikował swoje artykuły m.in. w pracy zbiorowej *Wiara i Rozum* (Kielce 2001), w „Kieleckich Studiach Teologicznych”, „Kieleckim Przeglądzie Diecezjalnym” oraz „Obecnych”.